

Haridus- ja Teadusministeeriumi aruanne liikmeõiguste teostamisest rahvusvahelistes juriidilistes isikutes 2024. aastal

Aruande koostamise aluseks on riigivaraaseaduse § 98 lõiked 4 ja 6 ning rahandusministri 10. juuni 2022. a määrus nr 24 „Täpsemad nõuded riigi osaluste valitseja ning asutaja- ja liikmeõiguste teostaja seisukohtade ja teabe esitamisele“.

Euroopa Teadus- ja Tehnikakoostöö¹ (*European Cooperation in Science and Technology, COST*) ja COST Assotsiatsioon² on Euroopa vanim valitsustevaheline võrgustik koostöö korraldamiseks teaduse ja tehnoloogia valdkonnas. Resolutsioon COST-i loomiseks kiideti heaks 1971. aastal ja allkirjastati 19 riigi ministrite poolt. COST on olnud n-ö vahelülis, mis aitab seostada eri riikides tehtavaid teadustöö projekte ning läbi teadlaste vaheliste kontaktide moodustada hästi töötavaid teaduskooslusi. COST-i näol ei ole tegemist juriidilist staatust omava organiga ega Euroopa Liidu organiga, vaid teadus- ja tehnoloogiaalase koostöö valitsustevahelise raamistikuga.

Eesti alustas COST-iga liitumiskõnelusi 1995. aastal ning sai täisliikmeks 1997. aastal. Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2001. aasta korraldusega nr 557 on COST-i koordinaatoriks Haridusministeerium (praegu Haridus- ja Teadusministeerium)³.

Seoses COST täitevagentuuri rolli täitnud Euroopa Teadusfondi tegevuse lõppemisega otsustasid COST liikmesriikide esindajad 2013. aastal asutada uue täitevagentuuri **Assotsiatsiooni**, mille täisliikmeks astumise kutse edastati ka Eestile.

Assotsiatsioon on mittetulunduslik organisatsioon, mille eesmärgiks on COST-i praktilise tugiteenuse edendamine, korraldamine, juhtimine ja rahastamine lähtudes COST-i missioonist, milleks on teadusvõimekuse kasvatamine, ühendades kõrgetasemelisi teaduskogukondasid nii Euroopas kui ka kogu maailmas ning koostöö võimaluste andmine oma karjääri alguses olevatele teadlastele.

Seisukohad eesmärkide ja liikmesuse jätkamise vajaduse osas: COST on avatud kõigile teadusvaldkondadele ning ka Eesti osalejad kõigist valdkondadest on COST-i projektides osalemas. Samuti toetab COST projektidesse siht- ja sidusrühmade esindajate (teadustulemuste rakendajate, poliitikakujundajate jne) kaasamist. Eestist on COST-i projektides esindatud nii avalik- kui ka erasektor. COST-is osalemine on täitnud Eesti jaoks igati oma eesmärgi. Eesti teadlaste osalus COST-i võrgustikuprojektides on aasta-aastalt üha kasvanud, mis näitab võrgustikukoostööst tekkivate kontaktide ja võimaluste suurt väärtustamist Eesti teadlaste poolt. Näiteks suurendab COST-i projektis osalemine eduvõimalusi muudes rahastusprogrammides. Eesti osalejad on COST-i projektides olnud ka sisuliselt väga aktiivsed ja Eesti teadlased osalevad enam kui 75% COST-i projektidest. Liikmemaks 2024. a oli 2466 eurot.

¹ <https://www.cost.eu/>

² [Vabariigi Valitsuse 20.03.2014 korraldusega nr 95](#) „Riigi liikmeõiguste teostaja määramine rahvusvahelises mittetulundusühingus COST Assotsiatsioon ja volituse andmine“ määrati riigi liikmeõiguse teostajaks rahvusvahelises mittetulundusühingus COST Assotsiatsioon Haridus- ja Teadusministeerium.

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/86040>

Eesti osalus Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumites (*European Research Infrastructure Consortium*, edaspidi „ERIC”), mille liikmeõigusi teostab Haridus- ja Teadusministeerium:

1. Ühiseid keeleressursse ja -tehnoloogiaid hõlmav taristu⁴ (*Common Language Resources and Technology Infrastructure (CLARIN ERIC)*)⁵ on üleeuroopaline teadustaristu, mis teeb keeleressursid ja -tehnoloogia kättesaadavaks ja kasutatavaks lõimitud ja koostöömiva taristuna. CLARIN koosneb juht- ja koordineerivatest organitest, riiklikest konsortsiumidest, eri tüüpi eksperdikeskustest ja veebiteenustest.

Madalmaade Kuningriigis registreeritud CLARIN ERIC-u peamine eesmärk on edendada humanitaar- ja sotsiaalvaldkonna teadusuuringuid sellega, et teadlastele pakutakse ühetaolist ligipääsu digitaalsetele keeleandmetikele ja nende töötlemise vahenditele. CLARIN ERIC võimaldab keeleressursid, -tehnoloogia ja -teadmised teha kättesaadavaks laiemale humanitaar- ja sotsiaalteaduste teadlaskonnale ning pakub pikaajalisi lahendusi ja tehnilisi teenuseid, mis on mõeldud keeleandmete ja töötlusvahendite kasutamiseks, ühendamiseks, analüüsimiseks ja säilitamiseks.

Seisukohad eesmärkide ja liikmesuse jätkamise vajaduse osas: ühing täitis Eesti liikmesuse jaoks olulist eesmärki, võimaldades jagada ja kasutada eri tüüpi ning mitmete keelte jaoks loodud keeleressursse ning keeletöötlemise vahendeid. Praegu on plaanis liikmesusega jätkata.

Liikmemaksu suurus 2024. a oli 15 264 eurot (maksti Eesti Keele Instituudi eelarvest).

2. Biopankade ja biomolekulaarressursside taristu⁶ (*Biobanking and Biomolecular Resources Research Infrastructure (BBMRI ERIC)*)⁷ on ühtne üleeuroopaline biopankade ja biomolekulaarressursside teadustaristu, mille esmaülesanne on Euroopa biopankade harmoniseerimine, rahvusvahelise koostöövõrgustiku loomine ja tõhustamine ning teadustaristu efektiivse kasutamise edendamine. BBMRI ERIC tagab eelkõige turvalise juurdepääsu kliinilistele andmekogudele, hõlbustades niiviisi teadusuuringute korraldamist ning andes hoogu rahvusvahelisele koostööle nii biotehnoloogias, meditsiinis kui ka farmaatsiatööstuses. BBMRI ERIC-u tegevusi elluviivaks riiklikuks keskuseks Eestis on Tartu Ülikooli Eesti geenivaramu.

Seisukohad eesmärkide ja liikmesuse jätkamise vajaduse osas: Eesti täitis 2024. aastal oma kohustused. BBMRI tegevus kulgeb edukalt ja Eesti jätkuv osalemine BBMRI tegevuses vajalik.

Osalusmakse suurus 2024. a oli 24 036 eurot (maksti Eesti Teadusagentuuri eelarvest).

⁴ www.clarin.eu

⁵ [Vabariigi Valitsuse 08.09.2011 korralduse nr 393](#) „Taotluse esitamine ühiseid keeleressursse ja tehnoloogiat hõlmava infrastruktuuri CLARIN ERIC asutamiseks ja riigi liikmeõiguste teostaja määramine“ alusel teostab riigi liikmeõigusi Haridus- ja Teadusministeerium.

⁶ <http://www.bbmri-eric.eu/>

⁷ [Vabariigi Valitsuse 25.04.2013 korralduse nr 195](#) „Taotluse esitamine biopankade ja biomolekulaarressursside infrastruktuuri BBMRI ERIC asutamiseks ja riigi liikmeõiguste teostaja määramine“ alusel teostab riigi liikmeõigusi Haridus- ja Teadusministeerium.

3. Euroopa Neutronkiirguse Allikas⁸ (*European Spallation Source ERIC (ESS)*)⁹ on 17 Euroopa riigi ühisprojekt, mille eesmärk on üles ehitada ja töös hoida järgmise põlvkonna teadustaristu objekti, mis on mõeldud põhiliselt meditsiini-, biokeemia- ja materjaliuuringuteks neutronite abil. Euroopa Neutronkiirguse Allikas ehitatakse Lundi Rootsi ning selle arvutuskeskus hakkab tööle Kopenhaagenis Taanis. Teadustaristu eeldatav valmimise tähtaeg on 2028. aastal. Ehitatav ESS saab olema maailmas unikaalne kõrgeima eredusega neutronkiire allikas. Esimesed 15 instrumenti on oma intensiivsuse ja lahutusvõime poolest parimad maailmas, millega saab teha ainulaadseid eksperimente biokeemia, keemia, füüsika, geoloogia jne vallas. Neutronkiirguse meetodid on väga informatiivsed vesiniksidemete ja teiste vesinikstruktuuride ning nende dünaamika uurimiseks. ESS-i valmimisel astutakse suur samm biomeditsiini, farmaatsia, biokeemia ja vesiniktehnoloogiate uurimise ning rakendamise vallas operando tingimustes.

Seisukohad eesmärkide ja liikmesuse jätkamise vajaduse osas:

Eesti täitis 2024. aastaks endale võetud kohustused ESS ehitusel. Eesti liikmelisuse jätkumine on vajalik.

Liikmemaksu ei ole. Ehituskulu osamakse suurus 2024. a oli 136 851 eurot ja osamakse esmasesse käivitusfaasi 273 930 eurot (mõlemad maksti Eesti Teadusagentuuri eelarvest).

⁸ europeanspallationsource.se;

⁹ [Vabariigi Valitsuse 04.12.2014 korralduse nr 537](#), „Taotluse esitamine Euroopa neutronkiirguse allika ESS ERIC asutamiseks ja riigi liikmeõiguste teostaja määramine“⁹ alusel teostab riigi liikmeõigusi Haridus- ja Teadusministeerium.